

На вниманието на:

г-жа Ивелина Василева,
министър на околната среда и водите
д-р Петър Москов,
министър на здравеопазването
г-жа Йорданка Фандъкова,
кмет на Столична община
г-жа Даниела Дариткова,
председател на Комисия по здравеопазването
г-н Добрин Данев,
председател на Комисия по околната среда и водите
г-н Тенчо Танев,
началник отдел Пътна полиция

М Е М О Р А Н Д У М

Неправителствени организации с общ призив за навременни и ефективни мерки за подобряване качеството на въздуха

Кръглата маса “Колко опасен е въздухът, който дишаме” се проведе в Народното Събрание на Република България на 16 февруари 2016г. Събитието привлече участници и представители на най-високо ниво на държавната администрация – председателят на 43-тото Народно събрание госпожа Цеца Цачева, министърът на околната среда и водите госпожа Ивелина Василева и зам-министърът на здравеопазването д-р Адам Персенски.

Несъмнено сериозността на темата за замърсения въздух е вече припозната у нас. През последните години наблюдаваме сериозни усилия за намаляването на приноса към замърсяването на въздуха по линия на обществения транспорт – закупуване на по-ефективни автобуси, преустройство и рециклиране на стари, инвестициите в метро и железопътен транспорт.

За жалост България плаща огромна здравна цена за високите нива на замърсяване на въздуха в урбанизираните зони. През последните години по данни на СЗО броят на преждевременните смъртни случаи в България, поради високите нива на замърсяване с фини прахови частици, варира между 14 000 и 18 000 души годишно. За целия ЕС цифрата е около

600 000 при население от половин милиард души в ЕС. Това означава, че България плаща между два и три пъти по-голям данък в човешки живот заради мръсният въздух спрямо средните за ЕС нива. В тази цифра дори не слагаме тежките белодробни заболявания, болестите на сърдечно-съдовата система, на мозъка и на репродуктивната система, които са в резултат или се обострят от замърсяването на въздуха, който дишаме. Не броим и загубата на работоспособност и милионите загубени човеко-дни годишно.

С организирането на тази конференция се надявахме на една основна крачка – не само Министерство на околната среда и водите, а и Министерство на здравеопазването да припознае проблемите със замърсяването на въздуха като свои и да се включи в дебата за намирането на решения за подобряване на качеството на въздуха, който дишаме.

Добър пример в това отношение е Сърбия. През юни 2015г, на пресконференция на Министерство на Здравеопазването в Сърбия, съвместно с медицински и здравни специалист представят декларация за намаляване на зависимостта от изкопаеми горива. С това, Сърбия стартира ефективна програма за превенция с акцент насърчаване на чистия въздух. Властите в Белград обявяват, че защита на здравето трябва да се приеме в избор на енергия, а дългосрочните ефекти от използването на въглища върху здравето на населението трябва да са основата в разработването на енергийната политика.

Решенията за чист въздух искат смело и правилно назоваване и не спират само до решения, свързани с обществения транспорт, който допринася в относително малък дял към цялостната картина. Трите области, в които държавата до момента не предприема на практика никакви действия, и които в най-голяма степен допринасят за замърсяването на въздуха са:

- **Битово отопление на твърдо нискокачествено гориво** – дърва с висока влажност и нискокалорични въглища – както и нерегламентирани горива като пластмаси, автомобилни гуми, брикети от въглищен прах и примеси и всичко това изгаряно в примитивни инсталации с нисък коефициент на полезно действие; Последното преброяване на населението в страната сочи, че 58% от населението се отоплява по такъв начин;
- **Личен автомобилен транспорт** – делът на автомобилния транспорт в страната продължава да нараства; въпреки мерките за устойчив градски транспорт в градовете, броят на автомобилите расте;
- **Топлоцентрали, които не спазват изискванията** за емисии по Европейското законодателство или дори не спазват предписанията на комплексните си разрешителни; Топлоцентрали, които планират изгаряне на битови отпадъци без преустройство на горивните камери.

Като представители на неправителствените организации Асоциация „Диабет тип 2“ и За Земята – Приятели на Земята България и участници в конференцията на 16 февруари се обединяваме около настояване за повече усилия и координирано планиране и действия в следните групи от насоки и мерки:

Битово отопление:

- Фокусиране на средствата от Приоритетна Ос 5 на ОПОС 2014-2020 към формиране

програма за подпомагане на домакинствата да придобиват по-ефективни отоплителни инсталации, които избягват или минимализират използването на изкопаеми горива, имат висок коефициент на полезно действие в синхрон с предстоящата да влезе в действие европейска директива 2009/125/EU (Директива относно изискванията за проектиране на локални отоплителни топлоизточници на твърдо гориво)

- Постепенно отпадане на помощите за отопление, които се харчат за дърва и въглища в сегашният им вид и
 - Обвързване на тези помощи с критерии за качество на горивата
 - Определяне на част от средствата за сохранване на програмата за подпомагане на домакинствата за закупуване на нови отоплителни системи след изчерпване на средствата по Приоритетна Ос 5 на ОПОС.
- **Реален контрол:** Необходимо е извършване на реален контрол във връзка с подкрепата при закупуване на нови отоплителни инсталации, които отговарят на посочените критерии, реален контрол върху качеството на горивата в складовете за горива; Полицията трябва да бъде упълномощена да проверява и санкционира при необходимост след сигнали на граждани, че някъде се използват нерегламентирани горива; Понастоящем няма възможност гражданите да разчитат сигналите им да се проверяват в извънработно време, когато например в крайните квартали се горят гуми и пластмаси или малки цехове работят през уикенда, изпускат пушеци със съмнителни цветове;

Примери: В град Краков – един от най-замърсените в Европа – беше въведена забрана за горене на въглища в бита. Един от основните фактори, които доведоха до успеха на забраната бе вменяването на задължение на общинската полиция в Краков да проверява сигнали на граждани денонощно;

В България горенето на гуми – напоследък традиционно на Сирни заговезни или просто за зрелище – също не е реално контролирано, а предвидените глоби са от 150 до 500 лева и трябва да се налагат от орган, който работи и след 17ч всеки ден! Подобно е положението в крайните квартали – например край Факултета в София, където събирачи на вторични суровини изгарят опасните пластмаси, които не се изкупуват в пунктовете, на открити огньовете.

(За повече детайли във връзка с тези предложения прилагаме позицията на АСЕКОБ, Хабитат България и За Земята – Приятели на Земята, подкрепена от пациентски организации, ИЗХ. НОМЕР: 04-0010/02.02.2016 ОТНОСНО: Предвидените за финансиране действия в рамките на Приоритетна ос 5 на Оперативна Програма „Околна среда 2014-2020,, адресирана до Министъра на околната среда и водите и Главния директор на Дирекция „Оперативна програма Околна среда“)

Автомобилен транспорт:

- Въвеждане на стимули и мерки, целящи ограничаване на използването на личен транспорт:
 - засилен контрол дали личните авотмобици отговарят на стандартите за емисии;

- ограничения за достъпа на автомобили в централните градски зони;
 - въвеждане в цялата страна на стимулите за използване на електромобил – развитие на мрежа от зарядни станции, освобождаване от различни данъци и предоставяне на данъчен кредит при закупуване на електромобил;
 - насърчаване на използването на споделен транспорт, за да се избегне масовата ситуация на автомобили, които возят само по един пътник;
 - предоставяне на безплатно ползване на буферните паркинги на метрото в София, но срещу 4 билета за метро – т.е. стимул за споделяне на автомобил;
 - стратегическо планиране на мрежата за велосипеден транспорт;
 - интермодален пътнически транспорт – например по-облекчен режим за качване на велосипед в обществения транспорт, диференциране на цените за качване на велосипед във влак според разстоянието, насърчаване и възможност за безплатен превоз на малките сгъваеми велосипеди в метрото и обществения транспорт по всяко време на денонощието;
 - разрешаване и регулиране на приложенията за споделен транспорт като UBER.
- КАТ да получи реални правомощия и ресурси (например повече мобилни уреди за замерване на емисиите от автомобили) и право за санкциониране на неизправни автомобили; Като алтернатива – представители на КАТ като минимум да могат да изискват изпращане на автомобила на повторен технически преглед с изискване за докладване пред КАТ, че проблемът е своевременно отстранен;

Електроенергетика и индустрия:

Две скорошни европейски директиви регламентират бъдещото представяне на големите горивни инсталации и енергетиката. Много от резултатите за България зависят от решителното и амбициозно прилагане на тези Директиви:

Директива за енергийната ефективност (EED – 2012/27/EU) – която регламентира темп на енергийно ефективно обновяване на сградите и процентно намаляване на изгарянето на изкопаеми горива от енергийните компании.

Директива за индустриалните емисии (IED – 2010/75/EU) – регламентира допустимите емисии от различни индустриални инсталации и е в сила от 1 януари тази година.

България обикновено се стреми към всички възможни дерогации от директивите – хаотични ходове, които само отлагат реформата в енергийния сектор и които трупат здравен и икономически дълг към енергетиката ни без да й позволяват да направи стъпки в правилната ниско-въглеродна посока на база на правилна дългосрочна стратегия. Нещо повече, обществена тайна е, че има редица големи играчи в енергетиката, които не играят по правилата – не се включват сероочистки през цялото време на работа на инсталациите, готвят се планове за изгаряне на отпадъци в ТЕЦ-ове без преустройството им. Когато се допускат двойни стандарти за голямата индустрия, това неминуемо изкривява пазара и принуждава и

другите играчи да решат, че след като за едни изключенията са възможни, то и за тях трябва да са допустими, ако искат да поддържат своята конкурентност.

България трябва да помисли за стратегия и програми за преквалификация при този преход. Неминуемо ще започне отпадане на едни отрасли за сметка на откриването на други и хората трябва да са готови за този преход – при повече яснота за бъдещето си и достъпни компенсаторни механизми – на програми за преквалификация, възможности за работа в новите отрасли или за работа по новите стандарти. Примери за такива промени са въвеждането на новите стандарти при производство и търговия с подобрените системи за отопление в домовете или въвеждането на изискванията на ЕС за проектиране и строителство на близки до нулевото енергийно потребление сгради – сфери, в които предприемачи, инженери и работници трябва максимално рано да бъдат подготвени за предстоящите промени. Друга сфера е постепенното отпадане на използването на въглища като най-замърсяващото и въглеродно най-интензивно изкопаемо гориво и преминаването към възобновяема енергия и енергийна ефективност. В този случай трябва да се гарантира, че работниците от мини и ТЕЦ, в които предстои закриване на работни места, ще могат да намерят нов поминък в новите енергийни източници или в други стопански сфери.

Почистване на града:

- Създаване на система за съобразяване на регулярността на почистване на улиците с данните от изградената система за контрол на качеството на въздуха (която сега изпълнява единствено информативна функция) и не се отделя специално внимание на районите със силни нива на замърсяване в следствие на натоварения трафик. Към момента миенето на улиците в София се извършва планово, 3 пъти годишно, което е една от основните причини за образуване на фини прахови частици.

Почистването на градовете е един от основните механизми за борба със замърсяването с фини прахови частици и общините трябва да го използват максимално ефективно.

Говорене, говорене, говорене за проблема:

Населението трябва да научи за реалната цена на атмосферното замърсяване. Хората трябва да развият съзнание, да имат отговорност за собствените си решения при избора на начин на отопление на домовете си или на вид транспорт. Гражданите трябва да развият нетърпимост към нарушителите и да сигнализират на упълномощените да предприемат действия при нарушения органи. Роля за това – и повторението с текста в началото не е случайно – имат представителите на българските институции, които трябва да назовават проблемите с истинските им имена и да използват високата трибуна, с която разполагат, за да подчертаят отговорността и на гражданите, и на институциите, които представляват, за това да имаме почист въздух и по-добро качество на живот.

И не бива да се забравя, че Българската конституция **гарантира** в чл. 55 право на здравословна и благоприятна околна среда в съответствие с установените стандарти и нормативи, а чл. 2, т. 4 извежда предотвратяването и намаляването на риска за здравето от неблагоприятното въздействие на факторите на жизнената среда, като един от принципите,

чрез чието прилагане държавата осигурява опазването на здравето на гражданите като национален приоритет.

Контакти във връзка с позицията:

Генади Кондарев

Координатор на кампанията “Обществени средства за устойчиво развитие”

към За Земята – Приятели на Земята България

genady.kondarev@zazemiata.org, +359 9431123, www.zazemiata.org

„Асоциация Диабет тип 2“

Вяра Врагова – председател

office@diabettip2.org, +359 896276762, <http://www.diabettip2.org/> Деница Иванова – зам.
Председател

office@diabettip2.org, +359889 22767, <http://www.diabettip2.org/>

София

Към 25 април 2016г позицията е подкрепена още от:

Сдружение "Българско общество на пациентите с пулмонална хипертония",

председател на УС Наталия Маева

Национално сдружение „Диабет, предиабет и метаболитен синдром”

Мариана Александрова – председател

Сдружение „Диабет“ гр. Пещера

Стоянка Чапарова

Сдружение " Заедно за успех" общ.Кочериново

Даниела Миланова - председател

Сдружение „Млади изследователи за младежко развитие“

Валентин Кехайов - председател

Фондация „Тромбофлебици в действие“

Гр. Стара Загора

Кинка Славова

СНЦ „Ирида“

Венета Иванова – председател на СНЦ „Ирида”

СНЦ „Култура без граници”

Росица Пандова

Гр. Разлог